ประเด็นศึกษาเกี่ยวกับภาษาในงานวิจัยด้านวรรณกรรมไทยร่วมสมัย ระหว่าง พ.ศ. 2533-2552: การสำรวจภาพรวม*

Issues on Study of Language in Research on Contemporary Thai Literature during 1990-2009: An Overview

ธีระ รุ่งธีระ **
Theera Roungtheera

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งสำรวจภาพรวมของประเด็นศึกษาที่เกี่ยวกับภาษาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยระหว่าง พ.ศ. 2533-2552 ผลการศึกษาพบว่ามีการศึกษาภาษาทั้งที่เป็นการศึกษาโดยอาศัยทฤษฎีทางภาษาศาสตร์และการศึกษาลีลาการใช้ภาษา โดยการศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาลีลาการใช้ภาษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกใช้คำและภาพพจน์โวหารของนักประพันธ์ อย่างไรก็ตามการศึกษาในลักษณะนี้มีวิธีการศึกษาที่ไม่หลากหลายมากนัก ทำให้ผลการศึกษาที่ได้ไม่แตกต่างกันมากอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนงานวิจัยที่อาศัยทฤษฎีทางภาษาศาสตร์นั้นส่วนมากยังไม่ได้เชื่อมโยงกับธรรมชาติของงานวรรณกรรมมากนักและมักมองวรรณกรรมในฐานะที่เป็นข้อมูลทางภาษาประเภทหนึ่งเท่านั้น จากการสำรวจครั้งนี้จึงไม่ค่อยพบงานวิจัยที่เป็นการเชื่อมโยงระหว่างวรรณกรรมวิจารณ์กับภาษาศาสตร์อย่างชัดเจน

---

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยที่ศึกษาร่วมกับผู้ช่วยศาสตราจารย์นัทธนัย ประสานนาม แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรื่อง “งานวิจัยด้านวรรณกรรมไทยร่วมสมัย: การศึกษารวบรวมบทคัดย่อและบรรณานุกรม” โดยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม ประจำปี 2554

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันตกและภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

งานวิจัยในลักษณะนี้จะเป็นประโยชน์ทั้งการศึกษาวรรณกรรมไทยร่วมสมัยและการศึกษาภาษาศาสตร์ต่อไป

คำสำคัญ: การวิจัยวรรณกรรม; วรรณกรรมไทยร่วมสมัย; ภาษาศาสตร์

Abstract

This article aims to survey the study of the language issues in research on contemporary Thai literature during 1990-2009. From the overview, the result revealed that the studies of language by using linguistic theories and the studies of style and language use were found. The majority of the studies are on the latter, the style and language use, especially concerning word choices, figures of speech used by certain authors. However, in terms of the methodology used in this kind of study, it is relatively limited. Therefore, this survey yields no significantly different result. Regarding the linguistic studies, most of them did not take the nature of literature in to account; literature was simply regarded as a source of language data. According to this survey, a handful of the studies focusing on linking literary interpretation and linguistics were found. This kind of studies is not only very useful only for the Thai contemporary literature studies but also linguistic ones.

Keywords: literary research; contemporary Thai literature; linguistics

บทนำ

คำว่า “วรรณกรรมร่วมสมัย” (contemporary literature) หรือ บางครั้งก็เรียกว่า “วรรณกรรมปัจจุบัน” (modern literature) ใช้เรียกงานวรรณกรรมกลุ่มหนึ่งซึ่งนิยมใช้กันอย่างกว้างขวาง แต่ทั้งสองคำนี้เมื่อพิจารณาให้ดีจะพบว่า คำว่า “ร่วมสมัย” หรือ “ปัจจุบัน” เป็นคำที่ต้องอาศัยคำอื่นมาเทียบเคียงว่า ร่วมสมัยกับสิ่งใดหรือปัจจุบันตั้งแต่วันที่เท่าไรถึงเมื่อไร จึงไม่สามารถกำหนดได้แน่ชัดว่าหมายถึง

วรรณกรรมที่แต่งขึ้นตั้งแต่ยุคสมัยใด ปีใด ซึ่งในปัจจุบันมีคำว่า “หลังสมัยใหม่” (postmodern) ขึ้นมาอีก ยิ่งทำให้การจำกัดความของคำว่า “ร่วมสมัย” หรือ “ปัจจุบัน” ยังคงคลุมเครืออยู่

อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปสิ่งที่สามารถกำหนดลักษณะการเขียนวรรณกรรมไทยร่วมสมัย หรือสมัยใหม่ได้คือ อิทธิพลตะวันตกและสภาพสังคม ดังนั้นคำว่า “ร่วมสมัย” ในที่นี้จะหมายถึงยุคสมัยที่ลักษณะของวรรณกรรมไทยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทั้งเรื่องรูปแบบ เนื้อหา กลวิธีการเขียน ส่วนสภาพสังคมที่มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงทั้งในเรื่องเนื้อหาและแนวคิด คือ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา (รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, 2540: 2; สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2537: 3-5) ดังนั้นวรรณกรรมร่วมสมัยที่ว่านี้อาจเริ่มต้นตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา เนื่องจากรับเอาแนวคิดและรูปแบบจากตะวันตกเข้ามาและเกิดงานประพันธ์รูปแบบใหม่ ๆ เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น บทละครพูด เป็นต้น (ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, 2539: 169)

วรรณกรรมไทยร่วมสมัยเป็นข้อมูลสำคัญในการเรียนการสอนและการทำวิจัยในรายวิชาหรือหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาภาษาไทยหรือวรรณคดีไทยอย่างแพร่หลาย งานวิจัยด้านวรรณกรรมไทยร่วมสมัย ไม่เพียงแต่นำมาศึกษาด้วยระเบียบวิธีทางวรรณคดีเท่านั้น งานวิจัยส่วนหนึ่งยังใช้ระเบียบวิธีทางภาษาศาสตร์ด้วย ซึ่งการศึกษาและการตีความตัวบทด้วยมุมมองทางภาษาศาสตร์นั้น เรียกว่า literary linguistics หรือ literary stylistics ถือเป็นสาขาวิชาใหม่ที่เชื่อมโยงระหว่างวรรณกรรมวิจารณ์กับภาษาศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์ในการอธิบายการเลือกใช้ภาษาหรือลีลาของผู้ประพันธ์ ในระดับเสียง คำ ประโยค ความหมาย สัมพันธสาร หรือในทุกระดับ โดยอาศัยทฤษฎีต่างๆ ทางภาษาศาสตร์ [1] ส่วนการศึกษาวัจนลีลาศาสตร์ (stylistics) แบบดั้งเดิมจะให้ความสำคัญกับความงามของการใช้ภาษา โดยศึกษาวิเคราะห์วัจนลีลา

[1] ดูเพิ่มเติมใน Milton M. Azevedo (2009) และ R.L. Trask (1999: 297-298).

ในการเขียนงานวรรณกรรมประเภทต่างๆ ทั้งด้านการใช้เสียง คำและไวยากรณ์ เพื่อหาความเด่นของแต่ละวัจนลีลา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2553: 447)

บทความปริทรรศน์นี้มุ่งสำรวจงานวิจัยวรรณกรรมไทยร่วมสมัยที่ให้ความสำคัญประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับ “ภาษา” ทั้งที่เป็นการใช้ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์มาใช้ในการวิเคราะห์ และการศึกษาลีลาการใช้ภาษาโดยศึกษาจากบทคัดย่อของรายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ หรือรายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระของนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาระหว่าง พ.ศ.2534-2552 โดยค้นจากเว็บไซต์โครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (http://tdc.thailis.or.th/tdc/) เว็บไซต์หอสมุดและเว็บไซต์บัณฑิตวิทยาลัยของสถาบันการศึกษาต่างๆ รวมทั้งสิ้น 132 เรื่อง นอกจากนี้บทความนี้ยังมุ่งสังเคราะห์แนวทางในการศึกษา “ภาษา” ในงานวรรณกรรมไทยร่วมสมัย รวมถึงแนวโน้มหรือข้อจำกัดในการศึกษาภาษาในงานวรรณกรรมไทยร่วมสมัย ซึ่งจะทำให้เห็นภาพรวมของงานวิจัยทางด้านวรรณกรรมไทยร่วมสมัยและงานวิจัยทางด้านภาษาศาสตร์ โดยเฉพาะทางด้านภาษาศาสตร์ที่สัมพันธ์กับวรรณกรรมได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

1) วรรณกรรมไทยร่วมสมัยในที่นี้หมายถึง นวนิยาย เรื่องสั้น กวีนิพนธ์ บทละคร เพลงและสารคดี

2) การศึกษาภาษาในที่นี้หมายถึง การศึกษาภาษาที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยด้วยทฤษฎีทางภาษาศาสตร์หรือศึกษาลีลาภาษาของนักเขียน รวมถึงงานวิจัยที่มีหัวข้อศึกษาภาษาเป็นหัวข้อหนึ่งร่วมกับหัวข้ออื่นๆ ด้วย แต่ไม่พิจารณากลวิธีการประพันธ์ เช่น กลวิธีการเล่าเรื่อง การสร้างฉาก การสร้างตัวละคร เป็นต้น

เนื้อหาส่วนต่อไปเป็นการสำรวจภาพรวมของประเด็นศึกษาภาษาที่อาศัยวรรณกรรมไทยร่วมสมัยเป็นข้อมูลหลัก โดยแบ่งการศึกษาภาษาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ การศึกษาภาษาโดยใช้ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์และการศึกษาลีลาการใช้ภาษา

ในการสำรวจนี้จะยกตัวอย่างงานวิจัยเพียงบางส่วน เพื่อชี้ให้เห็นลักษณะเด่นของการเลือกใช้ข้อมูลและแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลเท่านั้น

การศึกษาภาษาโดยใช้ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์

ในกลุ่มแรกจะแบ่งตามหน่วยของภาษาโดยมิได้คำนึงถึงความถี่ของงานวิจัยในแต่ละกลุ่ม ประกอบด้วย 1) การศึกษาภาษาระดับเสียง 2) การศึกษาภาษาระดับคำ 3) การศึกษาภาษาระดับประโยค 4) การศึกษาภาษาระดับความหมาย 5) การศึกษาภาษาระดับข้อความ 6) การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ และ 7) การศึกษาเชิงสัญญาณศาสตร์

1. การศึกษาภาษาระดับเสียง

การศึกษาภาษาระดับเสียงนี้หากเป็นการศึกษาในทางภาษาศาสตร์จะเกี่ยวข้องกับการศึกษาทางสัทศาสตร์ (phonetics) และสัทวิทยา (phonology) งานวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาการออกเสียงในภาษาที่ใช้พูดจริงๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาไทยถิ่นต่างๆ ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ รวมถึงการเรียนการสอนการออกเสียงภาษาต่างประเทศ จากการสำรวจข้อมูลพบงานวิจัยเพียงเรื่องเดียวที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่เกี่ยวกับเสียงในงานวรรณกรรมไทยร่วมสมัย คือ **การเพี้ยนของเสียงวรรณยุกต์ในเพลงไทยสากล: การศึกษาเชิงกลสัทศาสตร์** ของภักดี ด่านพิทักษ์กุล (2533) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการเพี้ยนของวรรณยุกต์ในเพลงไทยสากล ตลอดจนอิทธิพลของพยัญชนะและสระที่มีต่อรูปแบบการเพี้ยนของเสียงวรรณยุกต์ โดยเก็บข้อมูลจากเพลงไทยสากลจำนวน 50 เพลง แล้วศึกษาด้วยวิธีทางกลสัทศาสตร์ด้วยเครื่องวิเคราะห์ระดับเสียง

2. การศึกษาภาษาระดับคำ

การศึกษาภาษาระดับคำในงานวรรณกรรมร่วมสมัย หมายถึง การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์ที่เกี่ยวกับคำ เช่น โครงสร้างภายในคำ การสร้างคำ การจำแนกคำ การเปลี่ยนแปลงของคำในด้านต่างๆ ในที่นี้จะรวมถึงที่มาของคำด้วย จากการสำรวจการศึกษาคำในวรรณกรรมร่วมสมัยสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

2.1 การศึกษาทางด้านศัทพมูลวิทยา

ในงานวรรณกรรมไทยร่วมสมัยมีงานวิจัยไม่มากนักที่ศึกษาทางด้านศัพทมูลวิทยา (etymology) ซึ่งหมายถึง วิชาที่ว่าด้วยประวัติที่มาของคำ พัฒนาการ การยืมคำ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย งานวิจัยที่พบมีทั้งการศึกษาการยืมคำ รากคำ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงรูปคำ เสียงและความหมายคำยืม ได้แก่ **คำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในวรรณกรรม เรื่อง มหาภารตยุทธของสุภร ผลชีวิน** ของ อมรรัตน์ อมราพิทักษ์ (2539) และการศึกษาเนื้อหาของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับนิรุกติศาสตร์ ซึ่งจะมีการจำแนกวงศ์ศัพท์ จัดกลุ่ม เช่น งานวิจัยเรื่อง **วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่อง *บันทึกความรู้เรื่องต่าง ๆ* ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์และพระยาอนุมานราชธน** ของ สุธิดา ศรีเหรา (2543)

2.2 การศึกษาวิวัฒนาการของคำ

โดยปกติแล้วการศึกษาทางภาษาศาสตร์เชิงประวัติมักจะใช้เอกสารหลากหลายประเภทเพื่อมาเป็นข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์ ทั้งเอกสารที่เป็นงานวรรณกรรม จารึก พจนานุกรม พงศาวดาร จดหมายเหตุหรือเอกสารประวัติศาสตร์อื่นๆ ไม่ค่อยมีงานวิจัยชิ้นใดที่ศึกษาจากเอกสารงานวรรณกรรมโดยเฉพาะ จากการสำรวจครั้งนี้พบเรื่อง **การศึกษาคำลักษณนามในวรรณคดีพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา จนถึงสมัยปัจจุบัน** ของ กมลรัตน์ จิตรแก้ว (2539) ซึ่งเป็นการรวบรวมคำลักษณนามในวรรณคดีพุทธศาสนาในยุคต่างๆ แล้วนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย ซึ่งสามารถสะท้อนการใช้ภาษาทางด้านการใช้คำลักษณนามของคนไทยแต่ละสมัยได้เป็นอย่างดี

3. การศึกษาภาษาระดับประโยค

การศึกษาภาษาระดับประโยค คือ การศึกษาความสัมพันธ์ของคำในโครงสร้างของวลีและประโยค หรืออาจกล่าวได้ว่าคือวิธีการต่างๆ ในการนำคำประเภทต่างๆ มาร้อยเรียงกันเพื่อสร้างเป็นวลีหรือประโยค เพื่อใช้ในการสื่อสารหรือสร้างเป็นงานวรรณกรรม ทั้งนี้การศึกษาในระดับประโยคนี้จะมีกรอบทฤษฎี

วากยสัมพันธ์ที่หลากหลาย เช่น ไวยากรณ์โครงสร้าง ไวยากรณ์ปริวรรต ไวยากรณ์หน้าที่ ไวยากรณ์ศัพทการก เป็นต้น ในการสำรวจครั้งนี้พบงานวิจัยเรื่อง **การศึกษาคุณานุประโยคในวรรณกรรมประเภทสารคดีสมัยรัตนโกสินทร์** ของ เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา (2544) ซึ่งเป็นการศึกษาคุณานุประโยคโดยอาศัยทฤษฎีไวยากรณ์โครงสร้าง

อย่างไรก็ตามการศึกษาภาษาในระดับประโยคยังพบในงานวิจัยที่ศึกษาในลักษณะของลีลาหรือศิลปะการใช้ภาษาของผู้ประพันธ์ ซึ่งนิยมศึกษาลีลาการใช้ภาษาในภาพรวมทั้งในระดับการเลือกใช้คำ โวหาร ภาพพจน์

4. การศึกษาภาษาระดับความหมาย

ในการศึกษาภาษาระดับความหมาย มีทั้งการศึกษาความหมายที่เป็นความหมายประจำที่อยู่ในภาษา เรียกว่า “อรรถศาสตร์” (semantics) และความหมายที่ต้องตีความว่าผู้ส่งสารต้องการจะสื่ออะไรในสถานการณ์จริง โดยพิจารณาจากบริบทเฉพาะรอบข้าง เรียกว่า “วัจนปฏิบัติศาสตร์” (pragmatics) จากการสำรวจงานวิจัยทางวรรณกรรมไทยร่วมสมัยพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งอรรถศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์ ดังนี้

4.1 การศึกษาด้วยทฤษฎีทางอรรถศาสตร์

งานวิจัยทางวัจนลีลาศาสตร์ในยุคปัจจุบันได้พัฒนามากยิ่งขึ้น จากเดิมเป็นการศึกษาลีลาการใช้ภาษาในระดับโครงสร้าง กลายมาเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความคิดหรือระบบปริชาน (cognitive system) ซึ่งเรียกว่า “วัจนลีลาศาสตร์ปริชาน” (cognitive stylistics) ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาเรื่องอุปลักษณ์ (metaphor) อุปลักษณ์ในที่นี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับโวหารภาพพจน์ในการศึกษาวรรณกรรม แต่เป็นการศึกษาความหมายที่ขยายความไปจากเดิม ในรูปแบบของการใช้ภาษาที่เป็นการเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆ ที่สัมพันธ์กับระบบความคิด ตัวอย่างเช่น **การศึกษาอุปลักษณ์ความรักจากบทเพลงไทยสากล** ของ ภัทรา งามจิตวงศ์สกุล (2546) **อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับผู้หญิงในบทเพลงลูกทุ่งไทย** ของ มิรินด้า บูรุ่งโรจน์

(2548) **การวิเคราะห์เปรียบเทียบอุปลักษณ์ในบทอัศจรรย์ของวรรณกรรมไทย** ของ การุญญ์ พนมสุข (2549) **การวิเคราะห์อุปลักษณ์จากนวนิยายทมยันตี** ของ ปิยาพร อภิสุนทรางกูร (2550) เป็นต้น อนึ่ง งานวิจัยบางเรื่องอาจมีการศึกษาวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น งานของปิยาพร อภิสุนทรางกูร เพิ่มการศึกษาชนิดของคำอุปลักษณ์และโครงสร้างของคำอุปลักษณ์ด้วย หรืองานของภัทรา งามจิตวงศ์สกุล มีการนำทฤษฎีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ในเรื่องความหมายโดยนัยมาใช้ในการวิเคราะห์ด้วย

4.2 การศึกษาด้วยทฤษฎีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์

ทฤษฎีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ที่สามารถนำมาใช้ในการศึกษาวรรณกรรมร่วมสมัยมีด้วยกันหลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีวัจนกรรม (speech act) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการแบ่งประเภทและความหมายของวัจนกรรม โดยเก็บข้อมูลจากบทสนทนาของตัวละครในงานวรรณกรรม เช่น งานวิจัยเรื่อง **การศึกษาเปรียบเทียบวัจนกรรมอ้อมในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัย: ตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์** ของ นภัทร อังกูรสินธนา (2551) อีกทฤษฎีหนึ่งที่นิยมใช้ในการศึกษาบทสนทนาของตัวละคร คือ ทฤษฎีหลักการความร่วมมือในการสนทนา (cooperative principle-CP) หลักการนี้จะทำให้คู่สนทนาสามารถสื่อสารได้อย่างสัมฤทธิ์ผลและเข้าใจความหมายอื่นๆ ที่แฝงอยู่ได้ตรงกัน (ธีระ รุ่งธีระ และอินธิสาร ไชยสุข 2552: 22) เช่นในงานวิจัยเรื่อง **A Pragmatic Approach to an interpretation of BEHIND THE PAINTING, a Thai Novel By Sriburapha** ของ นิภาวรรณ มันทะเล (Nipawan Mantalay) (2007) นอกจากนี้ยังพบการใช้ทฤษฎีความไม่เข้ากัน (incongruity) ทฤษฎีนี้อธิบายการสร้างอารมณ์ขันอันเกิดขึ้นจากความผิดหวังที่ค้นพบว่าเหตุการณ์สองเหตุการณ์ไม่เข้ากันหรือเปลี่ยนทิศทางอย่างกะทันหัน มีงานวิจัยที่นำทฤษฎีนี้มาศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันหรือการเสียดสีในงานวรรณกรรม ได้แก่ **เรื่องสั้นแนวเสียดสีของไทยระหว่าง พ.ศ. 2535-2545: การศึกษาแนวคิดและกลวิธี** ของ นัทธนัย ประสานนาม (2548) เป็นต้น การศึกษาวรรณกรรมไทยร่วมสมัย

ด้วยทฤษฎีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์จะสามารถทำให้เข้าใจและเข้าถึงความหมายที่แท้จริงในประโยคสนทนาระหว่างตัวละครได้เป็นอย่างดี

5. การศึกษาภาษาระดับข้อความ

คำว่า “discourse” ในภาษาอังกฤษมีการใช้อย่างแพร่หลายในศาสตร์ต่างๆ ในภาษาไทยมีการแปลคำนี้ใช้อยู่หลายคำ เช่น วจนะ วาทกรรม ปริเฉท สัมพันธสาร ข้อความต่อเนื่อง ซึ่งทั้งหมดจะกล่าวถึงหน่วยของภาษาในระดับข้อความหรือระดับเหนือประโยคที่ประกอบไปด้วยประโยคหลายๆ ประโยคเรียงร้อยเชื่อมต่อกัน ซึ่งอาจเป็นย่อหน้าหรือข้อความทั้งชุดก็ได้ การเลือกใช้คำในภาษาไทยจะขึ้นอยู่กับนิยามของแต่ละทฤษฎี โดยคำที่นิยมใช้ในการศึกษามีอยู่หลักๆ 2 คำ คือ “วาทกรรม” และ “สัมพันธสาร” โดยคำว่า วาทกรรม นั้นมักจะมีความหมายที่เชื่อมโยงกับสังคม วัฒนธรรม หรือการเมือง ส่วนสัมพันธสารเป็นคำที่ราชบัณฑิตยสถานบัญญัติไว้เพื่อใช้เป็นคำกลางๆ ในที่นี้เป็นการศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์จึงขอเรียกว่า “สัมพันธสาร” ตามราชบัณฑิตยสถาน (2553)

การศึกษาภาษาในระดับสัมพันธสารที่ใช้วรรณกรรมไทยร่วมสมัยเป็นตัวบทที่นำมาศึกษา อาจจะเป็นบทสนทนา บทละคร เรื่องเล่า หรือเพลง งานวิจัยทางด้านนี้มักเป็นการศึกษาในเรื่องโครงสร้างภาษาในระดับสัมพันธสารและการเชื่อมโยงความ (cohesion) โครงสร้างภาษาในระดับสัมพันธสารเป็นการศึกษาว่าในสัมพันธสารนั้นๆ ประกอบด้วยส่วนใดบ้าง เช่น การเริ่มต้น การลงท้าย สามารถแบ่งออกเป็นโครงสร้างทางความหมายและโครงสร้างไวยากรณ์ ในขณะที่การเชื่อมโยงความ หมายถึง กระบวนการแสดงความต่อเนื่องของข้อความซึ่งอาจจะอยู่ในประโยคเดียวกันหรือในบทสนทนาเดียวกันก็ได้ กลวิธีการเชื่อมโยงความมีหลายวิธี เช่น การอ้างถึง การละข้อความ การใช้คำเชื่อม เป็นต้น ตัวอย่างงานวิจัยที่ศึกษาในระดับสัมพันธสาร ได้แก่ **ลักษณะภาษาในพระราชนิพนธ์ประเภทสารคดีท่องเที่ยวในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี** ของ ศศิวิมล ผลิตาภรณ์ (2544) **การวิเคราะห์สัมพันธสารในบทเพลงเล่าเรื่องของ จรัล มโนเพ็ชร** ของ กฤษณา อรรถปัณยวนิช (2547) เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบการศึกษาภาษาในระดับสัมพันธสารร่วมกับการศึกษาในระดับอื่นๆ ด้วย เช่น การศึกษาการเลือกใช้คำ ประโยค หรือภาพพจน์ ตัวอย่างเช่น **ลีลาในงานเขียนของสมศรี สุกุมลนันทน์** ของ รุ่งฤดี ดวงดาว (2540) **ลักษณะภาษาและภาพสะท้อนวัฒนธรรมไทยจากเพลงไทยลูกทุ่ง** ของ ชลลดา มงคลวนิช (2542) **ลีลาการใช้ภาษาในสารคดีสำหรับเด็ก** ของ ปรางทิพย์ กัมพลาศิริ (2545) **รูปแบบและกลวิธีการสื่อความหมายในเพลงที่ประพันธ์คำร้องโดยสุรักษ์ สุขเสวี** ของ ใจคนึง ติณสูลานนท์ (2547) เป็นต้น

6. การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์

ภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnolinguistics) คือ การศึกษาภาษาในฐานะที่ภาษาเป็นสิ่งสะท้อนความนึกคิดและการมองโลกของเจ้าของภาษา การศึกษาวรรณกรรมไทยร่วมสมัยด้วยแนวคิดนี้จะสามารถมองเห็นภาพทางสังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านทางภาษา งานวิจัยที่พบได้แก่ **การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ในบทเพลงลูกทุ่งและเพลงลูกกรุง** ของ เกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์ (2549) ซึ่งมุ่งศึกษาลักษณะความแตกต่างระหว่างเพลงลูกทุ่งกับเพลงลูกกรุงทั้งทางด้านการใช้ภาษาและเนื้อหา ตลอดจนภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมผ่านบทเพลง

7. การศึกษาเชิงสัญญาณศาสตร์ [2]

นอกจากการศึกษาภาษาในระดับต่างๆ ตามที่กล่าวมาแล้วนั้น งานวรรณกรรมร่วมสมัยยังสามารถนำมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสัญญาณศาสตร์ (semiotics) ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยสัญญะต่างๆ ทั้งภาษาสัญลักษณ์ สัญญาณ รหัส และเครื่องหมายต่างๆ ในการสำรวจครั้งนี้พบการศึกษาวรรณกรรมด้วยวิธีทางปรลักษณ์ภาษาศาสตร์ (paralinguistics) คือ การศึกษาสัญญะต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา

[2] ในภาษาไทยมีการแปลคำว่า semiotics หรือ semiology ไว้หลายคำ เช่น สัญญศาสตร์ สัญศาสตร์ สัญญวิทยา สัญวิทยา แต่ในบทความนี้ผู้เขียนเลือกใช้คำว่า “สัญญาณศาสตร์” แทนคำว่า semiotics ตามราชบัณฑิตยสถาน (2553) ส่วนคำว่า semiology ราชบัณฑิตยสถานบัญญัติว่า “สัญญาณวิทยา”.

ที่สามารถสื่อความหมายได้ ซึ่งสามารถมานำมารวมประยุกต์วิเคราะห์ร่วมกับภาษา ได้ เช่น สีหน้า กิริยาท่าทาง การเคลื่อนไหว ระยะห่าง หรือการแต่งกาย ตัวอย่างงานวิจัยเช่น **การศึกษาภาษาในบทสนทนาของตัวละครเอกในนวนิยายของกนกวลี พจนปกรณ์** ของ มณฑาทิพย์ เรืองแก้ว (2551) ซึ่งเป็นการศึกษาลักษณะการใช้ภาษาทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างวัจนภาษาและอวัจนภาษาในบทสนทนาของตัวละครเอกในนวนิยาย ส่วนงานวิจัยเรื่อง **ลักษณะการใช้อวัจนสารในนวนิยายที่ได้รับรางวัลของกฤษณา อโศกสิน** ของ นตวัจน์ คงจันทร์ (2543) ศึกษาวิเคราะห์และตีความการใช้อวัจนสารในนวนิยายที่ได้รับรางวัลของกฤษณา อโศกสิน จำนวน 6 เล่ม นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยเรื่อง **รูปแบบและกลวิธีการสื่อความหมายในเพลงที่ประพันธ์คำร้องโดย สุรักษ์ สุขเสวี** ของ ใจคนึง ติณสูลานนท์ (2547) ซึ่งศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการเล่าเรื่อง การใช้ภาษาและเนื้อหาในคำร้อง รวมถึงมีการศึกษาสัญญะทั้งประเภท index และ symbol ด้วย

การศึกษาลีลาการใช้ภาษา

จากการสำรวจการศึกษาการใช้ภาษาในงานวรรณกรรมร่วมสมัยพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาลีลาการใช้ภาษาหรือท่วงทำนองการแต่งของผู้ประพันธ์ มักจะเป็นการศึกษาการเลือกใช้เสียง คำ ภาพพจน์ โวหาร สำนวน ประโยค หรือวัจนลีลา เพื่อแสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะของวรรณกรรมแต่ละประเภท หรือลักษณะเฉพาะของผู้ประพันธ์ สามารถแบ่งออกเป็นหัวข้อย่อยได้ดังนี้

1. การเลือกใช้เสียงในการประพันธ์

การศึกษาเกี่ยวกับเสียงทางด้านวัจนลีลาศาสตร์จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของเสียง (sound patterning) ที่เชื่อมโยงระหว่างคุณลักษณะทางกายภาพของเสียงที่ใช้ในตัวบทกับปรากฏการณ์ที่ไม่ใช่ภาษาศาสตร์นอกตัวบท (Simpson, 2004: 66) เช่น มาตรา (metre) จังหวะ (rhythm) คำเลียนเสียงธรรมชาติ (onomatopoeia) สัมผัสอักษร (allitertion) สัมผัสสระ (assonance) เป็นต้น โดยเฉพาะมาตราและจังหวะมีผลอย่างมากต่อการตีความกวีนิพนธ์ให้ลึกซึ้ง (Simpson, 2004: 15) มาตราคือ

รูปแบบการเน้นพยางค์หรือการไม่เน้นพยางค์ ส่วนจังหวะคือ ท่วงทำนองของกลุ่มคำที่จัดวางไว้เป็นวรรคตอน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วบทร้อยกรองจะมีฉันทลักษณ์เป็นตัวกำหนด งานวิจัยที่พบมักจะเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการใช้คำในกวีนิพนธ์ โดยเฉพาะคำประพันธ์ประเภทฉันท์ซึ่งต้องประพันธ์ตามฉันทลักษณ์ที่มีการบังคับเสียงหนัก-เสียงเบาหรือครุ-ลหุ หรือการประพันธ์ประเภทกลบทที่มีการบังคับเสียงหรือคำต่างๆ เพื่อให้เกิดการเล่นเสียงในรูปแบบต่างๆ งานวิจัยมักจะกล่าวถึงการคัดสรรคำที่ประณีต สละสลวย มีเสียงอ่อนหวาน ทำให้เกิดความไพเราะ เช่น **วิเคราะห์ท่วงทำนองการแต่งกวีนิพนธ์ของ เสงี่ยม สวัสดิสาร** ของ บุญส่ง สนใจ (2541) เป็นต้น

นอกจากนี้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะคำประพันธ์ก็อาจเข้าข่ายการศึกษาในเรื่องของมาตรา จังหวะ ตลอดจนท่วงทำนองของคำประพันธ์ เช่น **การวิเคราะห์กลบทในกวีนิพนธ์ไทย ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน (พ.ศ. 2453 – 2537)** ของ พุทธชาติ จินันทุยา (2539) **ฉันทลักษณ์ในกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่: การสืบทอด การสร้างสรรค์และความสัมพันธ์กับสุนทรียภาพทางวรรณศิลป์** ของ กีรติ ธนะไชย (2547) **คุณค่าทางวรรณศิลป์ในกวีนิพนธ์ร้อยกรองของอังคาร กัลยาณพงศ์** ของ อรชร ตราชู (2537) **จินตภาพในรวมบทกวีนิพนธ์มือนั้นสีขาว ของศักดิ์สิริ มีสมสืบ** ของ วรรณนะ หนูหมื่น (2545) **วิเคราะห์กวีนิพนธ์ของ ไพวรินทร์ ขาวงาม** ของ พระมหาสาคร ภักดีนอก (2542) **กวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519** ของ วริศรา อนันตโท (2547) **นิราศสมัยใหม่ในกวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์และไพวรินทร์ ขาวงาม** ของ ณัฐกาญจน์ นาคนวล (2547) เป็นต้น การเลือกใช้ฉันทลักษณ์ประเภทต่างๆ มีผลทำให้มาตราและจังหวะในคำประพันธ์แตกต่างกันออกไป

ส่วนเรื่องคำเลียนเสียงธรรมชาติ การสัมผัสอักษรหรือการสัมผัสสระ ผู้เขียนจะกล่าวถึงในหัวข้อการเลือกใช้คำ (lexical choice) ซึ่งจะอธิบายในหัวข้อถัดไป

2. การศึกษาลีลาการใช้คำประเภทต่างๆ

การศึกษาการใช้คำเป็นการศึกษาว่ามีการใช้คำประเภทใดบ้างที่ส่งผลให้งานวรรณกรรมมีความไพเราะ มีความเหมาะสม ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รวมถึงมีความสอดคล้องทางเสียง รับจังหวะกับคำอื่น ส่วนใหญ่จะแบ่งออกเป็นการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ คำซ้ำ คำซ้อน คำอุทาน การเล่นคำ การใช้ภาษาถิ่น การใช้คำภาษาต่างประเทศ รวมถึงการใช้คำที่ช่วยสื่อให้เกิดรายละเอียดต่างๆ ทั้งทางด้านอารมณ์ความรู้สึก การเคลื่อนไหว สี แสง เสียง เป็นต้น คำเหล่านี้จะทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพได้อย่างชัดเจน ตัวอย่าง เช่น **วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของพร ภิรมย์** ของ จำรูญ หอมระรื่น (2534) **วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของ สุรพล สมบัติเจริญ** ของ เชษฐา จักรไชย (2535) **ภาษาในวรรณกรรมของสุวรรณี สุคนธา: ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดกับจินตภาพ** ของ สุวัฒนา วรรณรังษี (2540) **ศึกษาวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของ สุรชัย จันทิมาธร** ของ จิตกวี กระจ่างเมฆ (2541) **อัตลักษณ์ในวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของพงษ์สิทธิ์ คัมภีร์** ของ จักรี ศรีมุงคุณ (2547) **อัตลักษณ์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์** ของ สุกัญญา เชาว์น้ำทิพย์ (2549) **วิเคราะห์เนื้อหาและศิลปะการใช้คำในวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของแสง ธรรมดา** ของ พงษ์ไทย ชาลีผล (2551) งานวิจัยส่วนใหญ่จะศึกษาลีลาการเลือกใช้คำร่วมกับการศึกษาทางด้านแนวคิด เนื้อหา ภาพสะท้อน หรือกลวิธีการนำเสนอด้วย พบการศึกษาการเลือกใช้คำโดยเฉพาะน้อยมาก

3. การศึกษาการใช้ภาพพจน์

ภาพพจน์ (figure of speech) คือ สำนวนภาษารูปแบบหนึ่ง เกิดจากการเรียบเรียงถ้อยคำด้วยวิธีการต่างๆ ให้ผิดแผกไปจากการเรียงลำดับคำหรือความหมายของคำตามปรกติ เพื่อให้เกิดภาพ หรือให้มีความหมายพิเศษ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 182) จากการสำรวจพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาการใช้ภาพพจน์ โดยวิเคราะห์ว่าผู้ประพันธ์มีกลวิธีการแต่งโดยใช้ภาพพจน์ประเภทใดบ้าง เช่น การใช้อุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ นามนัย อติพจน์

บุคลาธิษฐาน เป็นต้น นักวิจัยบางคนเรียกการศึกษาภาพพจน์ว่าการศึกษาโวหารภาพพจน์บ้าง การศึกษาโวหารบ้าง คำว่า “โวหาร” ในที่นี้มีความหมายในลักษณะเดียวกับคำว่า “ภาพพจน์” ซึ่งแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ เช่น โวหารเปรียบเทียบ โวหารสมมุติ โวหารสิ่งแทน เป็นต้น ตัวอย่างงานวิจัยที่ศึกษาเฉพาะภาพพจน์ เช่น **การศึกษาเชิงวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย วิชาเลือกเสรี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย** ของ นาตยา บัวลอย (2539) **ทัศนะและกลวิธีการเขียนของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ในพระนิพนธ์สารคดีอัตชีวประวัติ เรื่องเกิดวังปารุสก์** ของ พาขวัญ สิงหเทพ (2547) **วิเคราะห์โวหารในนวนิยายเรื่อง ผู้ชนะสิบทิศ** ของ สุวดี บุญราศี (2548) **ภาษาสร้างสรรค์: การใช้ภาพพจน์ในนวนิยายของโสภาค สุวรรณ** ของ กรกช อัญชลีนุกูล (2548) **การศึกษาเชิงวิเคราะห์การใช้โวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทยลูกทุ่ง ศึกษาเฉพาะกรณีของราชินีเพลงลูกทุ่ง พุ่มพวง ดวงจันทร์** ของ ศกุนตลา กะราลัย (2549) **โวหารภาพพจน์ในวรรณกรรมซีไรท์ที่สื่อสะท้อนสภาพการเมืองไทย** ของ ชาตบุษย์ นฤดม (2550) **การศึกษาเชิงวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ในบทเพลงของคาราบาว** ของ ศิวาพร พิรอด (2550) **วิเคราะห์ภาพพจน์ในกวีนิพนธ์รางวัลดีเด่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ปี 2547-2551** ของ ธัญญรัตน์ อิ่มเกิด (2551) งานวิจัยบางเรื่องจะเพิ่มประเด็นอื่นในการศึกษาด้วย เช่น การศึกษาทางด้านเนื้อหาภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมหรือค่านิยม

4. การศึกษาลีลาการใช้โวหาร

คำว่า “โวหาร” ในที่นี้เป็นคนละความหมายกับโวหารภาพพจน์ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่หมายถึง ถ้อยคำที่ใช้ในการสื่อสารด้วยการเรียบเรียงอย่างมีวิธีการ มีชั้นเชิงและมีศิลปะเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราว เกิดจินตภาพและความรู้สึกตรงตามที่ผู้ส่งสารต้องการ (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2543: 39) แบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ บรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร และอุปมาโวหาร โดยปกติแล้วงานเขียนแต่ละประเภทหรือแต่ละข้อความจะมีการใช้โวหารที่แตกต่างกัน

การศึกษาโวหารนี้เป็นการอธิบายว่าในงานประพันธ์นั้นๆ มีการใช้โวหารประเภทใดบ้างและแต่ละประเภทมีการเลือกใช้อย่างไร มีผลต่อการดำเนินเรื่องหรือทำให้เกิดอรรถรสได้อย่างไร ตัวอย่างเช่น **วิเคราะห์วรรณกรรมของ ว. วินิจฉัยกุล เรื่องรัตนโกสินทร์และสองฝั่งคลอง** ของ พรพิไล ธรรมชูโชติ (2543) **วิเคราะห์วรรณกรรมสารคดีที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมนายอินทร์อะวอร์ด ปี 2543–2546** ของ ชูชาติ คุ้มคำ (2549) **วิเคราะห์การใช้สำนวนโวหารของหนังสือสารคดีที่ได้รับรางวัลดีเด่น รางวัลคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ปี พ.ศ. 2547–2551** ของ พัชรา แก้วพฤกษ์ (2551) เป็นต้น

5. การศึกษาลีลาการใช้ภาษาในภาพรวม: คำ โวหาร ภาพพจน์และสำนวน

การศึกษาลีลาการใช้ภาษาในภาพรวมในที่นี้ หมายถึง งานวิจัยที่เลือกศึกษาวิเคราะห์ลีลา การใช้ภาษาของผู้ประพันธ์ในด้านต่างๆ มากกว่าหนึ่งด้าน เพื่อให้เห็นลีลาการใช้ภาษาของผู้เขียนหรือลีลางานประเภทนั้นๆ ได้อย่างครบถ้วน เช่น การเลือกใช้คำประเภทต่างๆ การใช้สำนวน การใช้โวหาร และการใช้ภาพพจน์ โดยแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ตามประเด็นที่เลือกศึกษา อย่างไรก็ตามงานวิจัยทางด้านนี้มีจำนวนมาก ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างเพียงบางเรื่องเท่านั้น

กลุ่มที่ 1 เป็นการเลือกศึกษาการใช้ภาษาเฉพาะใน 3 ประเด็น คือ การเลือกใช้คำ ภาพพจน์และโวหาร เช่น **การวิเคราะห์นวนิยายเหนือธรรมชาติของภูเตศวร** ของ วิระวัลย์ ดีเลิศ (2549) **การศึกษาลีลาการใช้ภาษาในนวนิยายและเรื่องสั้นของหยก บูรพา** ของ เพ็ญศรี คงสืบ (2550) งานวิจัยบางเรื่องจะศึกษาประเด็นอื่นๆ นอกจากการใช้ภาษาด้วย เช่น การศึกษาคุณค่า ค่านิยม การจำแนกประเภท เป็นต้น ตัวอย่างเช่น **การวิเคราะห์นวนิยายที่ได้รับรางวัลซีไรท์** ของ อาภรณ์ ชาญชัยสกุลวัตร์ (2536) **ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของเรวัต พุทธินันทน์** ของ สุกัญญา โกมุทมาศ (2542) หรือ **การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของวรรณกรรมเพลงรำวง** ของ ชูวงศ์ กลิ่นเลขา (2548) เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 เป็นการศึกษาการเลือกใช้คำและภาพพจน์ ซึ่งเป็นหัวข้อที่มีผู้วิจัยให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก มีทั้งที่เป็นการศึกษาสองหัวข้อนี้โดยเฉพาะและการศึกษาหัวข้ออื่นด้วย งานวิจัยที่ศึกษาการใช้คำและภาพพจน์โดยเฉพาะ ได้แก่ **ศิลปะการใช้ภาษาในสารคดีของศศิวิมล** ของ มุทิกาญจน์ จิวาลักษณ์ (2547) **วิเคราะห์ท่วงทำนองการแต่งวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง ชุดหัวแก้วหัวแหวน ขับร้องโดย จักรพรรณ์ อาบครบุรี ในด้านการใช้ถ้อยคำและสำนวนโวหาร** ของ จุฑารัตน์ ผดุงชอบ และคณะ (2541) **ศึกษาศิลปะการใช้ภาษาในนวนิยายของวัฒน์ วรรลยางกูร** ของ เนตรทราย คงอนุวัฒน์ (2550)

ส่วนงานวิจัยอื่นๆ ไม่ได้เป็นการศึกษาการเลือกใช้คำและภาพพจน์โดยเฉพาะ แต่จะศึกษาประเด็นอื่นๆ ด้วย เช่น เนื้อหา แนวคิด รูปแบบ คุณค่าหรือภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น **การวิเคราะห์เรื่องสั้นของ ประมูล อุณหธูป** ของ สุรีย์ ติ่งสมบูรณ์ (2536) **วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงกลุ่มคาราวาน** ของ นวพร สระแก้ว (2537) **เพลงไทยสากลตามนโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2487** ของ สุมณฑา ศักดิ์ชัยสมบูรณ์ (2540) **กวีนิพนธ์รูปแบบอิสระของไทยช่วง พ.ศ. 2519 ถึง พ.ศ. 2537** ของ กัลยา กุลสุวรรณ (2540) **สุนทรียภาพในวรรณกรรมร้อยกรองของไพวรินทร์ ขาวงาม** ของ พรพิมล พิมสวัสดิ์ (2542) **วิเคราะห์สุนทรียภาพในวรรณกรรมร้อยกรองของแรคำ ประโดยคำ** ของ อรพินทร์ บำรุงเมือง (2544) **วัจนลีลาในการนำเสนอภาพลักษณ์สังคมเมืองในกวีนิพนธ์ของไพวรินทร์ ขาวงาม** ของ นฤมล อินทรลักษณ์ (2545) **วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งชุดแม่ไม้เพลงไทยที่ขับร้องโดยผ่องศรี วรนุช** ของ นพพร ด่านสกุล (2545) **วิเคราะห์ภาษาจินตภาพในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลของกฤษณา อโศกสิน** ของ เบญจวรรณ ขุนฤทธิ์ (2546) **การวิเคราะห์บทละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศของ เสรี หวังในธรรม** ของ สุพิชฌาย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา (2546) **การวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช** ของ ธงชัย ดิษโส (2547) **ภาษาจินตภาพในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์** ของ จิณณพัต โรจนวงศ์ (2549) **ลีลาภาษาในนวนิยาย**

ของกิ่งฉัตร ของ ดนยวรรณ แจ่มนิยม (2550) **การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเยาวชนที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปีพ.ศ. 2544-2547** ของ ลลิดา ศุภธนสินเขษม (2551) **คุณค่าทางวรรณคดีของบทละครร้องของไทย** ของ พวงเพ็ญ สว่างใจ (2551) **การศึกษาวิเคราะห์งานเขียนสารคดีเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวไทยของอรสม สุทธิสาคร: แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอ** ของ สุพรรษา ประสงค์สุข (2551) **การศึกษาคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ของนวนิยายเรื่อง "ความสุขของกะทิ" นวนิยายรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ประจำปี 2549** ของ จรรยงค์ บุญซัน (2551) เป็นต้น

กลุ่มที่ 3 ได้แก่งานวิจัยที่เลือกศึกษาลีลาการใช้ภาษาหรือศิลปะการประพันธ์เฉพาะเรื่องการใช้ถ้อยคำและโวหาร เช่น **การวิเคราะห์นวนิยายต่างแดนของ โสภาค สุวรรณ** ของ สุรางค์ ปิ่นทอง (2539) **วิเคราะห์บทละครรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว** ของ พุฒิมาศ พุ่มพวง (2540) และ **วิเคราะห์เรื่องสั้นของไพฑูรย์ ธัญญา** ของ เล็กดา วงศ์ตั้นหิ้น (2542) เป็นต้น

กลุ่มที่ 4 เป็นการเลือกศึกษาเฉพาะการใช้คำ ภาพพจน์ และสำนวน ตัวอย่างเช่น **วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของสลา คุณวุฒิ** ของ เพิ่มพร ธนสีลังกูร (2544) **การศึกษาวิเคราะห์ผลงานประเภทสารคดีของธรณ์ ธำรงนาวาสวัสดิ์** ของ ณัฐ ศรสำราญ (2551) บางเรื่องก็ศึกษาเรื่องลักษณะของคำประพันธ์หรือแนวคิดร่วมด้วย เช่น **บทละครร้อยแก้วของหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล** ของ รจเรข รุจเวช (2542) หรือ **การศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นของสุทธิพงษ์ ธรรมวุฒิ: การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์** ของ นิชาพร ยอดมณี (2551) เป็นต้น

กลุ่มที่ 5 เป็นการเลือกศึกษาเฉพาะการเลือกใช้คำและสำนวน มีจำนวนไม่มากนัก เช่น **วิเคราะห์แนวคิด กลวิธีเสนอแนวคิด และศิลปะการใช้ภาษาในวรรณกรรมของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม** ของ ลัดดา ราตรีพฤกษ์ (2541) **วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของสมเศียร พานทอง (ชาย เมืองสิงห์)** ของ รัชดาภรณ์

ดีผลงาม (2543) และ **จินตภาพภาษาถิ่นอีสานที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ** ของ กิตติวุฒิ เผ่าบ้านฝาง (2551)

กลุ่มที่ 6 เป็นการศึกษาเฉพาะการใช้สำนวนและภาพพจน์ ได้แก่ **การศึกษาวิเคราะห์สำนวนและโวหารภาพพจน์ในเพลงไทยลูกทุ่งของชาย เมืองสิงห์** ของ สุกัญญา คงสูน (2550)

อนึ่ง การศึกษาสำนวนในกลุ่มที่ 4-6 มักจะเป็นการศึกษาการใช้สำนวนเก่าและสำนวนใหม่ที่มีการดัดแปลงถ้อยคำหรือเป็นการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนที่ใช้ระหว่างสำนวนเก่ากับสำนวนใหม่ อย่างไรก็ตามไม่พบการศึกษาที่เลือกศึกษาการใช้สำนวนโดยเฉพาะ

6. การศึกษาลีลาการใช้ประโยค

การศึกษาลีลาการเลือกใช้ประโยคในการประพันธ์นั้นมักจะเป็นการจำแนกประโยคเป็นประเภทต่างๆ งานวิจัยแต่ละเรื่องจะแบ่งประเภทประโยคด้วยเกณฑ์ที่แตกต่างกัน เช่น การแบ่งตามมาลา (mood) จะแบ่งออกเป็นประโยคบอกเล่า ประโยคคำถาม ประโยคคำสั่ง หากเป็นการแบ่งตามโครงสร้างจะมี 3 ประเภทคือ ประโยคสามัญหรือประโยคความเดียว ประโยคความรวมและประโยคความซ้อน และหากแบ่งตามเจตนาจะแบ่งได้หลายประเภท เช่น ประโยคขอร้อง ประโยคเสนอแนะ ประโยคบอกให้ทราบ ประโยคสั่ง ประโยคห้าม ประโยคชักชวน เป็นต้น การศึกษาลีลาการใช้ประโยคมักจะเป็นการศึกษาเชิงปริมาณว่ามีประโยคประเภทใดบ้างและประเภทใดที่มีความถี่ในการใช้มากที่สุด การศึกษาในลักษณะนี้จะเป็นการศึกษาลีลาการใช้ประโยคในรูปแบบต่างๆ พร้อมกับการศึกษาลีลาในการประพันธ์ด้านอื่นๆ เช่น การใช้คำ โวหาร ภาพพจน์ สำนวน นอกจากนี้ยังเลือกศึกษาในประเด็นอื่นๆ เช่น องค์ประกอบ กลวิธีการประพันธ์ เนื้อหาด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

งานวิจัยที่เน้นการใช้รูปประโยคกับการใช้โวหาร ได้แก่ **การศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้น “ลีลาชีวิต” ของ สุชีพ ปุญญานุภาพ** ของ ดวงรัตน์ คำสวัสดิ์ (2550) ซึ่งงานวิจัยนี้ศึกษาองค์ประกอบเรื่องสั้นและคติธรรมที่ปรากฏในเรื่องด้วย

งานวิจัยที่ศึกษาลีลาการใช้ภาษาทั้งด้านคำ สำนวนและรูปแบบประโยค ในงานวรรณกรรม ได้แก่ **ศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการใช้ภาษาและภาพสะท้อนสังคมไทยจากเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2545 – พ.ศ. 2549** ของ อนงค์ จันทรวงศ์ (2551) และศึกษาด้านการใช้คำ โวหารและรูปแบบประโยค **ได้แก่ วิเคราะห์ท่วงทำนองและกลวิธีการประพันธ์นวนิยายของ ประภัสสร เสวิกุล** ของ ภาวิกา ชิ้มเจริญ (2538)

การศึกษาลีลาการใช้คำ ภาพพจน์และรูปแบบประโยค เช่น **ภาษาจินตภาพในเรื่องสั้นของอัศศิริ ธรรมโชติ** ของ ดลฤทัย ขาวดีเดช (2540) **วิเคราะห์กลวิธีการเขียนและแนวคิดด้านจริยธรรมในนวนิยายของวาวแพร** ของ พรรณนพ สิกกะ (2541) **การศึกษาพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประเภทบทความในหนังสือพิมพ์** ของ จันทิมา ศรีทองอินทร์ (2542) **วิเคราะห์บทอ่านในหนังสือเรียนภาษาไทย หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในฐานะวรรณกรรมสำหรับเด็ก** ของ รุ่งฤดี ภูชมศรี (2542) **วิเคราะห์นวนิยายชุดล่องไพรของน้อย อินทนนท์** ของ อารยา ผังลักษณ์ (2546) **การใช้ภาษาเพื่อสื่อจินตภาพในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม** ของ อภิรัตน์ โมทนียชาติ (2547) **ลีลาภาษาในนวนิยายของ ว. วินิจฉัยกุล** ของ ปัณณวรรณ วาจางาม (2548) **การใช้ภาษาเพื่อสื่อจินตภาพในนวนิยายของศรีบูรพา** ของ กาญจนา ตันโพธิ์ (2549) **วิเคราะห์นวนิยายเรื่อง มหาบัณฑิตแห่งมิถิลานคร** ของ แหวน น้อยคูณ (2549) **ลีลาภาษาในงานเขียน ของวาณิช จรุงกิจอนันต์** ของ ชไมพร ฉายเหมือนวงศ์ (2549) เป็นต้น

งานวิจัยที่ศึกษาลีลาการใช้ภาษาการเลือกใช้คำ สำนวน ภาพพจน์ กับรูปแบบการใช้ประโยค ได้แก่ **ลีลาภาษาและวรรณศิลป์ในพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** ของ พิสิทธิ์ กอบบุญ (2542) **ลีลาการใช้ภาษาในนวนิยายเรื่องเพชรพระอุมา** ของ พรนภา ไทยสิทธิ (2550) **ลีลาการใช้ภาษาในนวนิยายของนางชมัยภร แสงกระจ่าง** ของ อรทิพย์ อังศุธรรังสี (2550)

การศึกษาการใช้คำ ภาพพจน์ สำนวน โวหาร และรูปแบบประโยค ได้แก่ **ลีลาภาษาในเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ** ของ อลิสา เลี้ยงรื่นรมย์ (2549) **การใช้ภาษาและกลวิธีการเขียนสารคดีท่องเที่ยวในอนุสาร อ.ส.ท.** ของ ชญานี รัตนรอด (2550) ส่วนงานวิจัยเรื่อง **การศึกษาเชิงวิเคราะห์ลีลาภาษาในงานวรรณกรรมประเภทสารคดีประวัติศาสตร์ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช** ของ พลอย ลวณะมาลย์ (2547) เพิ่มการศึกษาการเรียงลำดับคำด้วย และ **การศึกษาวิเคราะห์ลีลาภาษาในงานเขียนสารคดีของ มานพ ถนอมศรี** ของ มนัสติยา เจ้าดูรี (2549) จะพิจารณาการเรียงลำดับคำและการใช้เครื่องหมายด้วย

7. การศึกษาการใช้วัจนลีลาหรือระดับการใช้ภาษา

การศึกษาวัจนลีลาหรือการศึกษาลักษณะระดับการใช้ภาษาเป็นการศึกษารูปแบบของถ้อยคำที่แตกต่างกันไปตามปริบทหรือสถานการณ์ โดยแบ่งออกเป็นระดับต่างๆ เช่น วัจนลีลาแบบทางการ วัจนลีลาแบบกึ่งทางการ วัจนลีลาแบบเป็นกันเอง วัจนลีลาสนิทสนม หรือเรียกเป็นภาษาระดับพิธีการ ภาษาระดับกึ่งทางการ ภาษาระดับสนทนา เป็นต้น

งานวิจัยที่เลือกศึกษาวัจนลีลาหรือระดับการใช้ภาษาจะพิจารณาว่าวัจนลีลาหรือภาษาระดับใดที่นักเขียนนิยมใช้มากที่สุด เช่น **การศึกษาพัฒนาการของการเขียนสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศตั้งแต่ พุทธศักราช 2475 จนถึงพุทธศักราช 2540** ของ ดวงเนตร์ มีแย้ม (2544) **การเล่าเรื่องและวัจนลีลาในงานประพันธ์เนื้อร้องเพลงไทยสากลของระวี กังสนารักษ์** ของ ปิยะ มณีวงศ์ (2544) **วัจนลีลาในวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของสุรชัย จันทิมาธร** ของ อาภาพร พันธุ์พฤกษ์ (2547) **วัจนลีลาในงานเขียนของ ปราบดา หยุ่น** ของ พรพรรณ กลั่นแก้ว (2548) **การวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีนพระราชนิพนธ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี** ของ เกศราพร มากจันทร์ (2548) การศึกษาวัจนลีลานี้จะศึกษาร่วมกับการใช้ภาษาในระดับอื่นๆ รวมถึงกลวิธีการประพันธ์ แนวคิด เนื้อหาและคุณค่าด้วย

สรุป

การศึกษาภาษาในงานวรรณกรรมถือเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการศึกษาวรรณกรรม ดังที่ กุสุมา รักษมณี (2549: 125) กล่าวว่า *"การที่จะเข้าใจสารในวรรณคดีได้ก็ต้องเข้าใจตัวภาษาที่ใช้สื่อมานั้นให้ถ่องแท้ก่อน"* จากการสำรวจการศึกษาภาษาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยพบว่ามีการศึกษาภาษาในงานวรรณกรรมทุกประเภททั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ทั้งบันเทิงคดีและสารคดี ในทุกระดับตั้งแต่ในระดับเสียง คำ ประโยค ความหมายและสัมพันธสาร งานวิจัยมีทั้งการศึกษาตามประเภทของวรรณกรรมและการศึกษาลีลาเฉพาะของนักประพันธ์ อย่างไรก็ตามผู้เขียนมีข้อสังเกตบางประการ ดังนี้

1. งานวิจัยที่พบส่วนใหญ่จะศึกษาพิจารณาตามแนววิเคราะห์วรรณกรรม คือ รูปแบบ เนื้อหา ตัวละคร ฉาก กลวิธีในการประพันธ์ เป็นต้น ส่วนการศึกษาภาษาจะเป็นเพียงประเด็นหนึ่งหรือวัตถุประสงค์หนึ่งในการศึกษาเท่านั้น ซึ่งแท้จริงแล้วการพิจารณาภาษาในระดับต่างๆ ในงานวรรณกรรมถือเป็นการมองวรรณคดีในมิติของภาษา (linguistic dimension) ถือเป็นมิติทางกายภาพ (physical dimension) ของวรรณคดี (Olsen, 1978 อ้างถึงใน กุสุมา รักษมณี, 2006: 125) ส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยในสาขาวิชาภาษาไทยหรือวรรณคดีไทย ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาเฉพาะตัวภาษาส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาเชิงภาษาศาสตร์ ในหลักสูตรสาขาวิชาภาษาศาสตร์หรือภาษาศาสตร์ประยุกต์

2. การศึกษาในระดับเสียงสามารถวิเคราะห์ได้หลายวิธี หากเป็นการศึกษาในทางภาษาศาสตร์พบไม่มากนัก การสำรวจครั้งนี้มีเพียงการศึกษาเชิงกลสัทศาสตร์เท่านั้น ส่วนงานวิจัยเรื่องอื่นอยู่นอกขอบเขตการวิจัยครั้งนี้ เช่น **การวิเคราะห์กลอนกลบทไทยด้วยระเบียบวิธีทางภาษาศาสตร์** ของ จารุวรรณ พุ่มพฤกษ์ (2536) หรือ **สัทศาสตร์และสัทวิทยาในการอ่านทำนองเสนาะไทย** ของ เสวียร พรหมขุนทอง (2549) นอกจากนี้งานวิจัยที่พบส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับฉันทลักษณ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับจังหวะและมาตรา หรือเป็นการศึกษาการใช้คำที่มีผลต่อเสียงและความหมาย เช่น สัมผัสสระ สัมผัสอักษร การซ้ำเสียง การใช้คำ

เลียนเสียงธรรมชาติ กลวิธีเหล่านี้ทำให้วรรณกรรมมีความงามทางวรรณศิลป์ อย่างไรก็ตามการศึกษายังพบว่าการศึกษาระบบสัทอรรถลักษณะ (phonosemantics / sounds symbolism) ในงานวรรณกรรมยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก การศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาว่าหน่วยเสียงจะให้สามารถให้ความหมายเฉพาะไปในทางเดียวกัน เช่น ในภาษาอังกฤษ หน่วยเสียง [fl] จะสื่อความหมายถึงความเปียกลื่น [3] เป็นต้น กลุ่มคำที่มีการใช้หน่วยเสียงเดียวกันจะทำให้ความหมายที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อเด่นชัดมากยิ่งขึ้น

3. การศึกษาในระดับไวยากรณ์หรือการศึกษาในระดับคำและประโยค งานวิจัยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการศึกษาภาษาในเชิงวรรณกรรมหรือความงามทางวรรณศิลป์ จึงมักเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการเลือกใช้คำและการสร้างคำประเภทต่างๆ เช่น คำซ้ำ คำซ้อน คำเลียนเสียงธรรมชาติ คำยืม เป็นต้น รวมถึงการเลือกใช้สำนวน โวหาร ภาพพจน์ หรือการเลือกใช้ประโยคประเภทต่างๆ ในภาพกว้าง ส่วนงานวิจัยทางด้านภาษาศาสตร์มีเพียงงานของ กมลรัตน์ จิตรแก้ว เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา และ ชลลดา มงคลวนิช ที่ศึกษาคำและประโยคในระดับไวยากรณ์จริงๆ คือ มีการใช้ทฤษฎีไวยากรณ์หรือทฤษฎีวากยสัมพันธ์มาใช้ในการวิเคราะห์ นอกจากนี้ยังมีประเด็นอื่นๆ ที่น่าสนใจในการศึกษาระดับนี้ เช่น การศึกษาการใช้คำคุณศัพท์ การใช้คำสรรพนาม การใช้ตัวบ่งบอก (deixis) หรือการสื่อความหมายในการใช้ประโยคกรรมวาจก การใช้ประโยคความเดียว ประโยคความรวม ประโยคความซ้อน ด้วยทฤษฎีไวยากรณ์ระบบหน้าที่ (systemic functional grammar)

4. การศึกษาในระดับความหมายทั้งทางด้านอรรถศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์ ผู้เขียนขอตั้งข้อสังเกต 2 ประการ ประการแรกการศึกษาด้านนี้ ส่วนใหญ่ยังจำกัดอยู่ในงานวิจัยทางภาษาศาสตร์มากกว่างานวิจัยทางวรรณคดี มีเพียงงานวิจัยของ นัทธนัย ประสานนาม ที่มีการใช้ทฤษฎีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์มาวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ ประการที่สอง ในปัจจุบันการศึกษาวัจนลีลาศาสตร์ในระดับนี้กำลังเป็นที่นิยมและได้พัฒนาเป็นวัจนลีลาศาสตร์ปริชานที่เน้นการศึกษาการใช้ภาษาที่

[3] ดูเพิ่มเติมใน ยุวพาส์ (ประทีปะเสน) ชัยศิลป์วัฒนา (2552).

สัมพันธ์กับความคิด โดยเฉพาะเรื่องอุปลักษณ์และนามนัย (metonymy) (Simpson, 2004: 41) การศึกษาอุปลักษณ์ในภาษาไทยมีอยู่บ้างแล้ว เช่น อุปลักษณ์เรื่องเวลา อุปลักษณ์อารมณ์โกรธ หรืออุปลักษณ์ของคำต่างๆ แต่มีงานวิจัยอุปลักษณ์ในงานวรรณกรรมร่วมสมัยจริงๆ ไม่มากนัก ส่วนการศึกษานามนัยซึ่งหมายถึง การศึกษาการใช้คำหรือวลีซึ่งบ่งลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาแสดงความหมายแทนสิ่งนั้นทั้งหมด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 263) ยังไม่มีงานวิจัยชิ้นใดที่ศึกษานามนัยโดยเฉพาะ มักเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาภาพพจน์เท่านั้น

5. การศึกษาการใช้ภาษาในระดับสัมพันธสารส่วนใหญ่จะศึกษาเรื่องการเชื่อมโยงความ หรือ ไวยากรณ์สัมพันธสาร (grammar of discourse) ในฝั่งตะวันตกวัจนลีลาศาสตร์ได้พัฒนาสาขาวัจนลีลาศาสตร์สัมพันธสาร (discourse stylistics) ขึ้นในปลายศตวรรษที่ 20 โดยเริ่มให้ความสำคัญกับบทสนทนาในงานวรรณกรรมโดยการใช้ทฤษฎีต่างๆ ทางภาษาศาสตร์มาวิเคราะห์ เช่น วิธีการทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ (methods of pragmatics) ทฤษฎีเรื่องความสุภาพ (politeness theory) การวิเคราะห์บทสนทนา (conversation analysis) และทฤษฎีวัจนกรรม (speech act theory) (Simpson, 2004: 34) ซึ่งถือว่าเป็นการใช้ความรู้ทางภาษาศาสตร์หลากหลายด้านมาใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรม จากการสำรวจงานวิจัยครั้งนี้พบงานวิจัยของ นภัทร อังกูรสินธนา ที่เข้าข่ายงานวิจัยทางด้านวัจนลีลาศาสตร์สัมพันธสาร

6. งานวิจัยงานวรรณกรรมไทยร่วมสมัยนอกจากจะนำมาศึกษาภาษาในระดับต่างๆ แล้วยังสามารถนำแนวคิดทางภาษาศาสตร์ประยุกต์มาใช้ในการวิเคราะห์ได้อีก เช่น แนวคิดทางภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ ภาษาศาสตร์สังคมหรือสัญญาณศาสตร์ แต่อย่างไรการศึกษาด้วยวิธีนี้ยังมีไม่มากนัก การศึกษาทางภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ที่พบส่วนใหญ่ยังคงจำกัดอยู่กับการศึกษาวรรณกรรมเพลง ส่วนงานทางด้านภาษาศาสตร์สังคมจะเน้นไปในเรื่องของวัจนลีลาศาสตร์เรื่องเล่า (narrative stylistics) ภาษาศาสตร์สังคมมีผลในการสร้างฉากของเรื่องเพื่อกำหนดว่าเรื่องเล่านั้น อยู่ในช่วงเวลาใด ในสถานที่ใด โดยการใช้สำเนียง (accent) ภาษาถิ่น ทำเนียบภาษา (register) วิธภาษา (variety of language) หรือแม้แต่การสลับภาษา

(code switching) ในเรื่องเล่า (Simpson, 2004: 21, 102) จากการสำรวจครั้งนี้พบว่า มีงานวิจัยที่ให้ความสำคัญในเรื่องการใช้ภาษาถิ่นโดยเฉพาะเพียงเรื่องเดียวคือ งานของ กิตติวุฒิ เผ่าบ้านฝาง ที่ศึกษาภาษาถิ่นอีสานในวรรณกรรมเพลง และการศึกษาวรรณกรรมร่วมสมัยเชิงสัญญาณศาสตร์ มีการใช้แนวคิดเรื่องปรลักษณ์ภาษาศาสตร์โดยการศึกษาอวัจนภาษาต่างๆ เช่น ภาษาตา (oculiscs) ภาษาสีหน้าท่าทาง (kinesics) ภาษาวัตถุ (objectics) ภาษาระยะ (proxemics) เป็นต้น มาช่วยในการศึกษาตีความ แต่การศึกษาในลักษณะนี้ยังพบไม่มากนัก มีเพียง 2 เรื่องเท่านั้นคือ งานของ มณฑาทิพย์ เรืองแก้ว และ นตวัจน์ คงจันทร์ ส่วนงานของ ใจคนึง ติณสูลานนท์ เป็นการศึกษาโดยอาศัยทฤษฎีทางสัญญาณศาสตร์เช่นกันแต่ใช้แนวคิดเรื่องเครื่องหมายประเภทต่างๆ คือ icon, index และ symbol ในการสื่อความหมาย

7. นักวรรณคดีหรือนักภาษาศาสตร์มีความสนใจหรือจุดประสงค์ในการศึกษาภาษาที่แตกต่างกัน นักภาษาศาสตร์ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับงานวรรณกรรมร่วมสมัยในฐานะที่เป็นข้อมูลทางภาษาในการศึกษาประเภทหนึ่ง มีงานวิจัยเพียงบางเรื่องเท่านั้นที่ใช้ทฤษฎีภาษาศาสตร์เพื่อทำให้เข้าใจงานวรรณกรรมให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ส่วนนักวรรณคดีจะให้ความสำคัญกับภาษาในเรื่องของลีลาหรือท่วงทำนองในการประพันธ์ ดังนั้นผลการศึกษาที่ได้จากนักวิจัยทั้งสองกลุ่มนี้จึงมีลักษณะที่แตกต่างกัน งานวิจัยที่ผสานความรู้ทั้งทางด้านภาษาศาสตร์และวรรณกรรมวิจารณ์ยังพบไม่มากนัก การศึกษาในลักษณะนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งทางด้านวรรณกรรมไทยร่วมสมัยและทางด้านภาษาศาสตร์

บรรณานุกรม

กมลรัตน์ จิตรแก้ว. 2539. **การศึกษาคำลักษณนามในวรรณคดีพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา จนถึงสมัยปัจจุบัน**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

กรกช อัญชลีนุกูล. 2548. **รายงานการวิจัยเรื่อง ภาษาสร้างสรรค์: การใช้ภาพพจน์ในนวนิยายของโสภาค สุวรรณ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

กฤษณา อรรถปัณยวนิช. 2547. **การวิเคราะห์สัมพันธสารในบทเพลงเล่าเรื่องของจรัล มโนเพ็ชร**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

กัลยา กุลสุวรรณ. 2540. **กวีนิพนธ์รูปแบบอิสระของไทยช่วง พ.ศ. 2519 ถึง พ.ศ. 2537**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

กาญจนา ต้นโพธิ์. 2549. **การใช้ภาษาเพื่อสื่อจินตภาพในนวนิยายของ ศรีบูรพา**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

การุญญ์ พนมสุข. 2549. **การวิเคราะห์เปรียบเทียบอุปลักษณ์ในบทอัศจรรย์ของวรรณกรรมไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์เพื่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กิตติวุฒิ เผ่าบ้านฝาง. 2551. **จินตภาพภาษาถิ่นอีสานที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

กีรติ ธนะไชย. 2547. **ฉันทลักษณ์ในกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่: การสืบทอดการสร้างสรรค์และความสัมพันธ์กับสุนทรียภาพทางวรรณศิลป์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กุสุมา รักษมณี. 2549. “ข้อคิดเห็น: ความรู้เรื่องภาษาสำหรับนักวิจัยวรรณคดีไทย.” **The Journal** 2, 2: 123-134.

เกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์. 2549. **การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ในบทเพลงลูกทุ่งและเพลงลูกกรุง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

เกศราพร มากจันทร์. 2548. **การวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีน พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จรรยงค์ บุญชัน. 2551. **การศึกษาคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ของนวนิยายเรื่อง "ความสุขของกะทิ" นวนิยายรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ประจำปี 2549**. สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

จักรี ศรีมุงคุณ. 2547. **อัตลักษณ์ในวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของพงษ์สิทธิ์ คัมภีร์**. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

จันทิมา ศรีทองอินทร์. 2542. **การศึกษาพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประเภทบทความในหนังสือพิมพ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จารุวรรณ พุ่มพฤกษ์. 2536. **การวิเคราะห์กลอนกลบทไทยด้วยระเบียบวิธีทางภาษาศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จำรูญ หอมระรื่น. 2534. **วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของพร ภิรมย์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

จิณณพัต โรจนวงศ์. 2549. **ภาษาจินตภาพในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จิตกวี กระจ่างเมฆ. 2541. **ศึกษาวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของ สุรชัย จันทิมาธร**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

จุฑารัตน์ ผดุงชอบ และคณะ. 2541.**วิเคราะห์ท่วงทำนองการแต่งวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งชุด หัวแก้วหัวแหวน ขับร้องโดย จักรพรรณ์ อาบครบุรี ในด้านการใช้**

ถ้อยคำและสำนวนโวหาร. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, บรรณาธิการ. 2543. **รายวิชา 080 176 ภาษากับการสื่อสาร**. พิมพ์ครั้งที่ 6. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ใจคนึง ติณสูลานนท์. 2547. **รูปแบบและกลวิธีการสื่อความหมายในเพลงที่ประพันธ์คำร้องโดยสุรักษ์ สุขเสวี**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล.

ชญานี รัตนรอด. 2550. **การใช้ภาษาและกลวิธีการเขียนสารคดีท่องเที่ยวในอนุสาร อ.ส.ท.**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชไมพร ฉายเหมือนวงศ์. 2549. **ลีลาภาษาในงานเขียนของวาณิช จรุงกิจอนันต์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชลลดา มงคลวนิช. 2542. **ลักษณะภาษาและภาพสะท้อนวัฒนธรรมไทยจากเพลงไทยลูกทุ่ง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

ชาตบุษย์ นฤดม. 2550. **โวหารภาพพจน์ในวรรณกรรมซีไรท์ที่สื่อสะท้อนสภาพการเมืองไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชูชาติ คุ้มคำ. 2549. **วิเคราะห์วรรณกรรมสารคดีที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมนายอินทร์อะวอร์ด ปี 2543–2546**. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ชูวงศ์ กลิ่นเลขา. 2548. **การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของวรรณกรรมเพลงรำวง**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เชษฐา จักรไชย. 2535. **วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของ สุรพล สมบัติเจริญ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

ณัฐ ศรสำราญ. 2551. **การศึกษาวิเคราะห์ผลงานประเภทสารคดีของธรณ์ ธำรงนาวาสวัสดิ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัฐกาญจน์ นาคนวล. 2547. **นิราศสมัยใหม่ในกวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์และไพวรินทร์ ขาวงาม**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดนยวรรณ แจ่มนิยม. 2550**. ลีลาภาษาในนวนิยายของกิ่งฉัตร**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ดลฤทัย ขาวดีเดช. 2540. **ภาษาจินตภาพในเรื่องสั้นของอัศศิริ ธรรมโชติ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดวงเนตร์ มีแย้ม. 2544. **การศึกษาพัฒนาการของการเขียนสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศตั้งแต่พุทธศักราช 2475 จนถึง พุทธศักราช 2540**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ดวงรัตน์ คำสวัสดิ์. 2550. **การศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้น "ลีลาชีวิต" ของสุชีพ ปุญญานุภาพ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ธงชัย ดิษโส. 2547. **การวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธัญญรัตน์ อิ่มเกิด. 2551. **วิเคราะห์ภาพพจน์ในกวีนิพนธ์รางวัลดีเด่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ปี 2547-2551**. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ธีระ รุ่งธีระ และอินธิสาร ไชยสุข. 2552."ซ่อนอยู่ในคำทุกคำเสมอ แววตาฉันพูดอะไร: วัจนปฏิบัติศาสตร์กับการถอดรหัสรักของคุณหญิงกีรติใน *ข้างหลังภาพ เดอะ มิวสิคัล*." ใน **ละคร ระคน ตัวตน มนุษย์: วรรณกรรมกับนาฏกรรมศึกษา**, หน้า 250-269. นัทธนัย ประสานนาม บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวรรณคดี และคณะกรรมการฝ่ายวิจัย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมกับ ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน).

นตวัจน์ คงจันทร์. 2543. **ลักษณะการใช้อวัจนสารในนวนิยายที่ได้รับรางวัลของกฤษณา อโศกสิน.**วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

นพพร ด่านสกุล. 2545. **รายงานการวิจัยเรื่อง วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งชุดแม่ไม้เพลงไทยที่ขับร้องโดยผ่องศรี วรนุช**. ภาควิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

นภัทร อังกูรสินธนา. 2551. **การศึกษาเปรียบเทียบวัจนกรรมอ้อมในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัย: ตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นฤมล อินทรลักษณ์. 2545. **วัจนลีลาในการนำเสนอภาพลักษณ์สังคมเมืองในกวีนิพนธ์ของไพวรินทร์ ขาวงาม**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นวพร สระแก้ว. 2537. **วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงกลุ่มคาราวาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นัทธนัย ประสานนาม. 2548. **เรื่องสั้นแนวเสียดสีของไทยระหว่าง พ.ศ. 2535–2545: การศึกษาแนวคิดและกลวิธี**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นาตยา บัวลอย. 2539. **การศึกษาเชิงวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย วิชาเลือกเสรี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นิชาพร ยอดมณี. 2551. **การศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นของสุทธิพงษ์ ธรรมวุฒิ: การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เนตรทราย คงอนุวัฒน์. 2550. **ศึกษาศิลปะการใช้ภาษาในนวนิยายของวัฒน์ วรรลยางกูร**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

บุญส่ง สนใจ. 2541. **วิเคราะห์ท่วงทำนองการแต่งกวีนิพนธ์ของ เสงี่ยม สวัสดิสาร**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล.. 2539. **แว่นวรรณกรรม**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง ร่วมกับ กองทุนหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ.

เบญจวรรณ ขุนฤทธิ์. 2546. **วิเคราะห์จินตภาพในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลของกฤษณา อโศกสิน**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ปรางทิพย์ กัมพลาศิริ. 2545. **ลีลาการใช้ภาษาในสารคดีสำหรับเด็ก**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปัณณวรรณ วาจางาม. 2548. **ลีลาภาษาในนวนิยายของ ว. วินิจฉัยกุล**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปิยะ มณีวงศ์. 2544. **การเล่าเรื่องและวัจนลีลาในงานประพันธ์เนื้อร้องเพลงไทยสากลของระวี กังสนารักษ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปิยาพร อภิสุนทรางกูร. 2550. **การวิเคราะห์อุปลักษณ์จากนวนิยายทมยันตี**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พงษ์ไทย ชาลีผล. 2551. **วิเคราะห์เนื้อหาและศิลปะการใช้คำในวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของแสง ธรรมดา**. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พรนภา ไทยสิทธิ. 2550. **ลีลาการใช้ภาษาในนวนิยายเรื่องเพชรพระอุมา**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พรพรรณ กลั่นแก้ว. 2548. **วัจนลีลาในงานเขียนของ ปราบดา หยุ่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พรพิมล พิมสวัสดิ์. 2542. **สุนทรียภาพในวรรณกรรมร้อยกรองของไพวรินทร์ ขาวงาม**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พรพิไล ธรรมชูโชติ. 2543. **วิเคราะห์วรรณกรรมของ ว. วินิจฉัยกุล เรื่องรัตนโกสินทร์และสองฝั่งคลอง**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พรรณนพ สิกกะ. 2541. **วิเคราะห์กลวิธีการเขียนและแนวคิดด้านจริยธรรมในนวนิยายของวาวแพร**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

พลอย ลวณะมาลย์. 2547. **การศึกษาเชิงวิเคราะห์ลีลาภาษาในงานวรรณกรรมประเภทสารคดีประวัติศาสตร์ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พวงเพ็ญ สว่างใจ. 2551. **คุณค่าทางวรรณคดีของบทละครร้องของไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พัชรา แก้วพฤกษ์. 2551. **วิเคราะห์การใช้สำนวนโวหารของหนังสือสารคดีที่ได้รับรางวัลดีเด่น รางวัลคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ปี พ.ศ. 2547–2551**. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พาขวัญ สิงหเทพ. 2547. **ทัศนะและกลวิธีการเขียนของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ในพระนิพนธ์สารคดีอัตชีวประวัติ เรื่องเกิดวังปารุสก์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

พิสิทธิ์ กอบบุญ. 2542. **ลีลาภาษาและวรรณศิลป์ในพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พุฒิมาศ พุ่มพวง. 2540. **วิเคราะห์บทละครรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พุทธชาติ จินันทุยา. 2539. **การวิเคราะห์กลบทในกวีนิพนธ์ไทย ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน (พ.ศ. 2453–2537)**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

เพ็ญศรี คงสืบ. 2550. **การศึกษาลีลาการใช้ภาษาในนวนิยายและเรื่องสั้นของหยกบูรพา**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เพิ่มพร ธนสีลังกูร. 2544. **วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของสลา คุณวุฒิ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ภักดี ด่านพิทักษ์กุล. 2533. **การเพี้ยนของเสียงวรรณยุกต์ในเพลงไทยสากล: การศึกษาเชิงกลสัทศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภัทรา งามจิตวงศ์สกุล. 2546. **การศึกษาอุปลักษณ์ความรักจากบทเพลงไทยสากล**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภาวิกา ชิ้มเจริญ. 2538. **วิเคราะห์ท่วงทำนองและกลวิธีการประพันธ์นวนิยายของประภัสสร เสวิกุล**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยบูรพา.

มณฑาทิพย์ เรืองแก้ว. 2551. **การศึกษาภาษาในบทสนทนาของตัวละครเอกในนวนิยายของกนกวลี พจนปกรณ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

มนัสติยา เจ้าดูรี. 2549. **การศึกษาวิเคราะห์ลีลาภาษาในงานเขียนสารคดีของมานพ ถนอมศรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

มิรินด้า บูรุ่งโรจน์. 2548. **อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับผู้หญิงในบทเพลงลูกทุ่งไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มุทิกาญจน์ จิวาลักษณ์. 2547. **ศิลปะการใช้ภาษาในสารคดีของศศิวิมล**. สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา. 2544. **การศึกษาคุณานุประโยคในวรรณกรรมประเภทสารคดีสมัยรัตนโกสินทร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ยุวพาส์ (ประทีปะเสน) ชัยศิลป์วัฒนา. 2552. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวรรณคดี**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รจเรข รุจเวช. 2542. **บทละครร้อยแก้วของหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัชดาภรณ์ ดีผลงาม. 2543. **วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของสมเศียร พานทอง (ชาย เมืองสิงห์)**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2545. **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2553. **พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์)**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. 2540. **วรรณกรรมปัจจุบัน**. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รุ่งฤดี ดวงดาว. 2540. **ลีลาในงานเขียนของสมศรี สุกุมลนันทน์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รุ่งฤดี ภูชมศรี. 2542. **วิเคราะห์บทอ่านในหนังสือเรียนภาษาไทย หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในฐานะวรรณกรรมสำหรับเด็ก**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ลลิดา ศุภธนสินเขษม. 2551. **การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเยาวชนที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปีพ.ศ. 2544–2547**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ลัดดา ราตรีพฤกษ์. 2541. **วิเคราะห์แนวคิด กลวิธีเสนอแนวคิด และศิลปะการใช้ภาษาในวรรณกรรมของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

เล็กดา วงศ์ตั้นหิ้น. 2542. **วิเคราะห์เรื่องสั้นของไพฑูรย์ ธัญญา**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

วรรณนะ หนูหมื่น. 2545. **จินตภาพในรวมบทกวีนิพนธ์ มือนั้นสีขาว ของศักดิ์สิริ มีสมสืบ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

วริศรา อนันตโท. 2547. **กวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิระวัลย์ ดีเลิศ. 2549. **การวิเคราะห์นวนิยายเหนือธรรมชาติของภูเตศวร**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ศกุนตลา กะราลัย. 2549. **การศึกษาเชิงวิเคราะห์การใช้โวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทยลูกทุ่ง ศึกษาเฉพาะกรณีของราชินีเพลงลูกทุ่ง พุ่มพวง ดวงจันทร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศศิวิมล ผลิตาภรณ์. 2544. **ลักษณะภาษาในพระราชนิพนธ์ประเภทสารคดีท่องเที่ยวในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิวาพร พิรอด. 2550. **การศึกษาเชิงวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ในบทเพลงของคาราบาว**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สาคร ภักดีนอก, พระมหา. 2542. **วิเคราะห์กวีนิพนธ์ของไพวรินทร์ ขาวงาม**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สายทิพย์ นุกูลกิจ. 2537. **วรรณกรรมไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน.

สุกัญญา โกมุทมาศ. 2542. **ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของเรวัต พุทธินันทน์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุกัญญา คงสูน. 2550. **การศึกษาวิเคราะห์สำนวนและโวหารภาพพจน์ในเพลงไทยลูกทุ่งของชาย เมืองสิงห์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุกัญญา เชาว์น้ำทิพย์. 2549. **อัตลักษณ์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในนวนิยายของมาลา คำจันทร์**. ปริญญานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุธิดา ศรีเหรา. 2543. **วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่อง *บันทึกความรู้เรื่องต่าง ๆ* ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์และพระยาอนุมานราชธน**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุพรรษา ประสงค์สุข. 2551. **การศึกษาวิเคราะห์งานเขียนสารคดีเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวไทยของอรสม สุทธิสาคร: แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุพิชฌาย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา. 2546. **การวิเคราะห์บทละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศของ เสรี หวังในธรรม**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุมณฑา ศักดิ์ชัยสมบูรณ์. 2540. **เพลงไทยสากลตามนโยบายของจอมพลป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481–2487**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุรางค์ ปิ่นทอง. 2539. **การวิเคราะห์นวนิยายต่างแดนของ โสภาค สุวรรณ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สุรีย์ ติ่งสมบูรณ์. 2536. **การวิเคราะห์เรื่องสั้นของ ประมูล อุณหธูป**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สุวดี บุญราศี. 2548. **วิเคราะห์โวหารในนวนิยายเรื่อง ผู้ชนะสิบทิศ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สุวัฒนา วรรณรังษี. 2540. **ภาษาในวรรณกรรมของสุวรรณี สุคนธา: ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดกับจินตภาพ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสวีวร พรหมขุนทอง. 2549. **สัทศาสตร์และสัทวิทยาในการอ่านทำนองเสนาะไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

แหวน น้อยคูณ. 2549. **วิเคราะห์นวนิยายเรื่อง มหาบัณฑิตแห่งมิถิลานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อนงค์ จันทรวงศ์. 2551. **ศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการใช้ภาษาและภาพสะท้อนสังคมไทยจากเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2545-พ.ศ. 2549**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อภิรัตน์ โมทนียชาติ. 2547. **การใช้ภาษาเพื่อสื่อจินตภาพในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อมรรัตน์ อมราพิทักษ์. 2539. **คำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในวรรณกรรม เรื่อง มหาภารตยุทธ ของสุภร ผลชีวิน**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้.

อรชร ตราชู. 2537. **คุณค่าทางวรรณศิลป์ในกวีนิพนธ์ร้อยกรองของอังคาร กัลยาณพงศ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อรทิพย์ อังศุธรรังสี. 2550. **ลีลาการใช้ภาษาในนวนิยายของนางชมัยภร แสงกระจ่าง**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อรพินทร์ บำรุงเมือง. 2544. **วิเคราะห์สุนทรียภาพในวรรณกรรมร้อยกรองของแรคำ ประโดยคำ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

อลิสา เลี้ยงรื่นรมย์. 2549. **ลีลาภาษาในเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อาภรณ์ ชาญชัยสกุลวัตร์. 2536. **การวิเคราะห์นวนิยายที่ได้รับรางวัลซีไรท์**. ปริญญานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

อาภาพร พันธุ์พฤกษ์. 2547. **วัจนลีลาในวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของสุรชัย จันทิมาธร**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อารยา ผังลักษณ์. 2546. **วิเคราะห์นวนิยายชุดล่องไพรของน้อย อินทนนท์**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Azevedo, M. M. 2009. “Literary Linguistics in the Context of a Literature Department.” In **Selected Proceedings of the 11th Hispanic Linguistics Symposium**, pp.1-8. Joseph Collentine et al., eds. Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project.

Nipawan Mantalay. 2007. **A Pragmatic Approach to an interpretation of BEHIND THE PAINTING, a Thai Novel By Sriburapha**. Independent Study, Master of Arts in English, Chiang Mai University.

Simpson, P. 2004. **Stylistics: A Resource Book for Students**. London and New York: Routledge.

Trask, R.L. 1999. **Key Concepts in Language and Linguistics**. London and New York: Routledge.